Ч. 224 Пятниця 7 (19) жовтня 1894. Рік IV.

иходить у Львові що
ня (крім неділь і гр.
ат. сьвят) о 5-ій го-
дині по полудни.

Редакция і
дміністрация: улиця
Чарнецкого ч. 8.

исьма приймають ся
лиш франковані.

укописи звертають ся
иш на окреме жадане
за зложенєм оплати
почтової.

Реклямациї незапеча-
тані вільні від оплати
почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої".

Передплата у Львові
в Адмінїстрациї „Ґа-
зети Львівскої" і в ц. к.
Староствах на про-
вінциї:
на цїлий рік зр. 2·40
на пів року зр. 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пере-
силкою:
на цїлий рік зр. 5·40
на пів року зр. 2·70
на чверть року зр. 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр.

Рада державна.

Вчера подали ми лиш коротенький начерк промови Є. Ексц. п. Мінїстра фінансів, дра Пленера, маючої пояснити буджет державний. Поясненя п. Мінїстра дотикали однакож деяких так важних, так глубоко в жите народів сягаючих справ, що годить ся більше звернути на них увагу і для того виймаємо тут з поясненъ дра Пленера кілька таких важнїйших справ.

Монополь горівки.

Для великих, нових видатків — казав п. Мінїстер — єсть теперішна звишка недостаточна і єсть то лиш наслїдком доброї, фінансово-полїтичної розваги, що мусимо збільшати самі доходи. Я позволив собі ще з весни коротко зазначити, що в першім ряді виджу в сильнїйшім вихіснованю горівки жерело збільшеня доходів. То, що я заповів в Палатї з весни, прибрало нинї значно поважнїйший і практичнїйший вид, і я позволю собі заявити високій Палатї, що я вже умовив ся з угорским президентом мінїстрів, яко мінїстром фінансів, щоби замість теперішних доходів з податку від горівки завести монополь горівки в тім значіню, щоби держава в повній мірі взяла гуртівну торговлю горівки в свої власні руки; продукция горівки осталась би свобідною, як доси в руках приватного промислу і рільних продуцентів. Держава відбирала би той сирий спіритус від приватної продукциї по маючій означити ся цїні, причім увзглядненоби оправданї претенсиї рільних горальників. Той відобраний державою спіритус наказувала би держава примусово рафінувати.

Всї мужі науки і публичного плеканя здоровля в Европі годять ся нинї в тім, що нема для народу нїчого шкідливійшого, як нелютрована горівка, горівка з фузлем, а хоч потреба уживаня алькоголю у великій масї народу внаслїдок навички і клїматичних відносин позістане імовірно в однаковім обємі, то рівночасно єсть то обовязком законодавства, коли вже накладає ся на сей артикул так тяжкий податок, старати ся о то, щоби той оподаткований артикул став ся жерелом доходу держави а не жерелом затроєня народу. Держава лютрувала би відобраний сирий спіритус, чи то у своїх власних, державних заведенях, чи то в істнуючих або маючих ще заложити ся рафінериях, котрим би держава за то платила. Тогди би держава брала на себе той спіритус і продавала єго, при чім, розуміє ся, мусїв би він покривати цїну закупна сирого спіритусу, кошти рафінованя, транспорту, а відтак до сих сум, котрі, так сказати би, репрезентують кошти виробу, доложила би додаток монополевий.

Я не в силї нинї сказати високій Палатї, до якої висоти доходив би той намірений нами додаток монополевий. Та цифра єсть ще нинї предметом переговорів межи обома мінїстерствами фінансів. Але менї видить ся, що коли держава при монополевій оплатї хоче не лиш стягати податок, но також забезпечити для себе часть незвичайно великого зиску з посередництва в дрібній продажи, — то треба подумати о установленю бодай максимальної границї для цїли спожитку горівки після степенів її міцности.

Росия завела тепер на пробу монополь горівки в кількох ґуберніях зовсїм після сего пляну і проба, видко, показала дуже добрий успіх.

Гадка такого монополю горівки стоїть нинї в цїлій Европі на порядку дневнім. В Нїмеччинї проєкт монополю горівки розбив ся в 1888 р. головно длятого, що не лиш гуртівна продаж, але й дрібна мала перейти під заряд держави. Тепер в міродайних кругах Нїмеччини підносять проєкт, котрий більше менше сходить ся з тим пляном, який ми думаємо предложити обом парляментам. У Франциї ухвалив парлямент, що правда, против волї правительства, резолюцию о заведеню монополю горівки. Справа монополю горівки не єсть вже тепер в Европі якимсь фантастичним, неможливим до переведеня пляном, лиш прибрала характер зовсїм поважної реформи фінансової, реформи, до котрої скорше чи пізнїйше возьмуть ся всї великі держави. Я буду дуже щасливий, коли ми зпоміж других держав середної Европи будемо могли піти о один крок скорше наперед.

При реформі податку від горівки треба буде зовсїм природно змінити також теперішну систему оплат краєвих від гоненых горячих напитків. Я маю надію, що висока Палата в заповідженю так великого дїла — а я понимаю добре великість сеї справи і трудність в її переведеню — не добачить змаганя до якогось сьвітлого піднесеня доходів, лиш змагане фінансової держави, щоби державі розвязати трохи руки.

Рільництво і годівля худоби.

Правда — говорив др. Пленер дальше — що наше господарство рільне єсть в дуже лихім положеню, теперішна цїна збіжа прибила добробит в цїлім господарстві рільнім, тим біль-

---

68)

Матій Сандорф.

(Повість Юлїя Верна).

(Дальше).

Сарканій, прочитавши лист, отворив вікно від своєї комнати. Відтак перехилив ся через вікно і почав збирати до купи свої гадки.

— Карпена погиб?... Сам добрий час знайшов собі вмирати!... Тепер утопила ся разом з ним і єго тайна!... Із сего боку нема вже менї чого бояти ся!... Під сим взглядом можу вже бути спокійнїйший!

Відтак став розважати другу часть листу:

— Тим небезпечнїйше, що доктор Антекірт явив ся в Цевтї!... Хто би то міг бути сей чоловік?... По правдї сказавши, по тім всїм, що доси стало ся, не була би то для мене несподіванка, коли-б я знав, що у всїх справах, які мене обходять, єсть більше або менше докторова рука.... В Дубровнику мав він якісь зносини з родиною Баторих!... В Катанії підсїдав на Цірона!... В Цевтї, то певно єго рука в тім, що Карпена зійшов із сьвіта!... Він вже був і недалеко Тетуану, але видко, ще не пішов туди; мабуть не знає о тім нїчого, що там перебуває Сара. Коли-б він її там знайшов, був би то найбільший удар для мене, а то ще може стати ся!... Побачимо, чи не лїпше не лиш на будучність, але на тепер боронити ся від того удару. Сенусити запанують незадовго в цїлій Киренеї і треба їм буде лиш переплисти через один пролив, щоби впасти на Антекірту.... Коли би їх треба було до того намовити, то у мене того не купити!...

Що на Сарканевім овидї стягали ся всїлякі чорні хмари, річ була очевидна. При єго поганій роботї, котрої ані на крок не попускав ся, при тих цїлях, які хотїв осягнути і вже недалекий був від того, могла була найменша дрібничка так ним кинути, що він був би вже більше не встав. Єго не лиш то непокоїло, що доктор Антекірт мішав ся чогось до єго дїла, але також і теперішне положенє Сіляса Торонталя зачинало єго таки вже на добре журити.

— Видко — так говорив він сам до себе — що нас вже притиснули до стїни!... Завтра все мусить рішити ся!... Або розібємо банк, або ми будемо розбиті!... А хоч попри Торонталя й я зруйную ся, то все-таки то ще не богато значить, бо я вже дам собі якось раду!... Але Сіляс! То инша річ. Тогди він стане ся небезпечним, не схоче держати язика за зубами, зрадить тайну, на котрій ще спочиває вся моя будучність!... Доси я єму розказував, а тепер готово ще стати на відворот!

Ситуация була точнїсенько така, як її представляв собі Сарканій. На моральну стійність свого товариша не міг він нїяк спустити ся. Та-ж він сам давав єму колись самі найлїпші науки: Сіляс Торонталь умів би тепер ними покористувати ся, коли би вже не мав нїчого до страченя.

Сарканій питав тепер сам себе, що було би найрозумнїйше робити. Задумав ся так, що навіть нїчогісенько не видів з того, що дїяло ся при входї до порту в Монако, кілька сот стіп під ним.

Недалеко від побережа сунулось довге, без маштів і комина, веретенувате судно по мори, що виставало ледви може на дві або три стопи понад воду. Скоро лиш підплило поволи до пригірка Фочінана, понизше того місця, де в Монте Карльо відбуває ся стрілянє голубів, вишукало тут собі спокійну воду і стануло. Відтак спустила ся з него мала, із зелїзної бляхи зроблена лодка, котра так якось була приміщена на тім суднї, що її й не було видко. В лодку сїли три мужчини. За кілька хвиль прийшли они до низького берега і двох з них вийшло на беріг, а третий поплив лодкою назад до корабля. В якийсь час по тім, загадочне судно, що не зрадило свого приїзду анї якимсь сьвітлом сиґнальовим, анї шумом, щезло десь серед темноти, навіть не закаламутивши води по собі.

Скоро оба ті мужчини вийшли на беріг, пустились стежкою вздовж скал аж до двірця зелїзниці. Відтак зійшли на широку улицю, висаджувану деревами, звану Спеліґ, котра окружає монтекарлївскі огороди.

Сарканій нїчого не видів. Він був тепер

ше, що в поодиноких краях прилучили ся до того ще й нещастя елементарні. Але я думаю, що — особливо же що-до годівлї худоби — незадовго покаже ся реакция. Вивіз худоби значно збільшає ся, а відносини у Відни пруть до того, щоби наші господарі сїльскі брали ся до більшої годівлї худоби. Прочі галузи господарства народного, о скілько то можна осудити, не конче підупадають. Іменно же промисл в послїдних роках дуже підніс ся, а то єсть ознакою, що цїла господарка народна іде в гору.

Перегляд полїтичний.

Знову малий доказ солїдарности славяньскої: ческа Politik радить Молодочехам, щоби они голосували против кредиту на словеньску ґімназию в Цилеї, позаяк правительство переконане, що кредит сей, хоч би й против него голосувала лївиця нїмецка, міг би бути ухвалений. N. fr. Presse радить, щоби правительство взяло назад той кредит, позаяк Славяни єму противні.

„Московск. Відом.“ сердять ся дуже на пос. Барвіньского за то, що він в спільних Делеґациях підніс жалї на гноблене руского народу в Росиї росийским урядом, та що нїхто не знайшов ся, щоби того не допустити.

О станї здоровля царя ходять непокоячі вісти. Кажуть, що до недуги ниркової прилучили ся ще такі компликациї, котрі роблять недугу грізною. Цар мабуть опирає ся виїздови на Корфу, а установлене реґентиї мало зробити на него пригнобляюче вражінє.

Вість о ворохобни Монґолів против Хіни, кажуть, потверджує ся. Заразом показує ся, що Росия має велику охоту заняти Манджурию, через що Корея сталась би зависимою від Росиї.

Новинки.

Львів дня 17 жовтня.

— **Зелїзницю Станїслав-Вороненка** мають отворити мабуть 15 падолиста с. р. Доси не установлено ще певного речинця отвореня, однако на кождий спосіб зелїзниця буде віддана до публичного ужитку вже в падолистї. Поки-що буде отворений лише шлях зі Станїслава до Делятина або до Микуличина для правильного руху, а з Делятина або з Микуличина будуть відходити поїзди до Вороненки лише в потребі. Цїле отворене шляху Станїслав-Вороненка-Сиґіт наступить аж в червни на другий рік, бо аж в тім часї буде викінчена угорска половина шляху. На торжество отвореня шляху Станїслав-Вороненка надіють ся приїзду президента д-ра Биляньского.

— **Недоглядані дїти.** Дїти, зіставлювані без надзору, дали вже нераз причину до великих нещасть і самі нераз гинули, але то не навело наших селян ще нїколи на думку, що ті дїти треба би зібрати в яку хату разом і дати під догляд старшій особі і аж тодї йти в поле на роботу. „Нехай самі дїти пильнують ся!“ А дїти для забавки зводять родичів до жебрачої торби тим, що підпалюють хати. В нинїшнім виказї огнів стоїть також кілька таких випадків, о котрих ми певно знаємо, що то дїти підложили огонь. І родичі нещасливі і ті дїти потім нещасливі, бо коли на них батько або мати гляне, то все буде мати їх за палїїв і виновників нужди. Буває часом ще гірше, бо не лише родичі сходять на біду, але ще й дїтий тратять. На приклад дня 2 жовтня в Люблинци новім в чесанівскім повітї недоглядані нїким хлопці Михайла Кордупля (один хлопець мав 7 лїт, другий несповна рік) підложили огонь, в котрім і самі згоріли, батька звели на біду, та ще й сусїда К. Мартинишина. Шкода від огню виносить 400 зр., а не була обезпечена. Значить, нещасний батько має потрійну гризоту: що сам погорів, що дїти стратив і що невинний сусїд через его дїти зійшов на біду.

— **Огнї.** В Угорниках станиславівского повіта дня 26 м. м. знївечив огонь пять загород селяньских, що були варті 5000 зр., а забезпечені лише на 900 зр. Мабуть огонь був підложений. — В громадї Станькові в стрийскім повітї погорів Осип Бенько. Недоглядані дїти підложили огонь, котрий наробив шкоди на 160 зр. — В Корневі в Городенщинї згоріла шопа зі збіжем і знарядами П. Ляґштайна, вартости 10.000 зр. Збіже і знаряди були забезпечені на близько 9000 зр. Здає ся, що сам Ляґштайн підложив огонь... — У Хмелеві в Городенщинї на фільварку згоріла шопа і шпихлїр, вартости 9000 зр. Будинки були забезпечені на 1400 зр. Причиною огню була мабуть неосторожність служби. — У Ста... в решівскім повітї донечка Осипа Кваса запал... сїрниками солому на подвірю, від чого єї ба... стратив 1200 зр., бо не був обезпечений, а ... города вся єму згоріла. — Дня 26 вересня ... фільварку в Хоростковї в Городенщинї зго... збіже вартости 3500 зр. Притім погорів і сел... Дмитро Лещишак, що має шкоду на 2200 зр. Дня 16 на 17 вересня с. р. на обшарі двір... в Дунлисках в заліщицкім повітї у посесора Ф... кенфлїка повстав огонь, котрий спалив 3 буд... до мешканя, двір з цїлим урядженєм, дві ст... і стодолу, в котрій було 120 кіп пшеницї, ... кіп жита, 140 кіп вівса, 35 кіп ячменю і 17 ... пашї, вкінци вози і всї знаряди рільничі. В о... згоріло також 11 коний, кількоро худоби і ... сотка домашних птахів. Властитель Дунлиск Воляньский має шкоду на 15.000 зр.; а посе... Фалькенфлїк 5000 зр. Чутка йде, що то сам ... сесор підложив огонь, бо перед трема тиж... дуже високо забезпечив своє збіже і мабуть ... способом хотїв раз-два „спродати“ збіже. — ... Покрівцях жидачівского повіта дїти дали прич... до огню, що звів на біду чотирьох господа... наробивши їм шкоди на 1800 зр. — В тімже ... вітї у Пчанах згоріла стодола зі збіжем Ар... Геллера, вартости звиш 900 зр., але обезпеч... на 600 зр. — В Райтеровичах в Самбірщин... поли згоріла шопа зі збіжем, вартости до 1... зр. Кажуть, що то з пімсти на управителя ... хтось підкладає огонь. Шкода була обезпечена.

— **Власть тьми.** Одним доказом біль... яка здичілість буває часом по селах, єсть уб... ство заступника війта в Живачеві, в городеньс... повітї Адама Михальчишина. На него мали г... Яцко Василишин і Михайло Юзишин. Они хот... пімстити ся на Михальчишинім, змовили ся ... того з Павлом Казимирчуком і Николою Юзи... ном, і в ночи з 7 на 8 вересня напали разом ... заступника війта. Тупими знарядами били ... так довго, доки той на місци не погиб. Жанд... мерия увязнила всїх чотирьох і они тепер ... дять у вязници в Обертинї.

— **Нещасні пригоди.** Дня 24 вересня ко... Смухова убили сполошені конї 15-лїтного хлоп... Хомина з Монастириск. Хлопець не був твере... а конї вивернули віз у рів так нещасливо, ... хлопець на місци погиб. — Дня 27 вересня ... чером Федко Жукотиньский з Замулиня пов... лїского віз дошки з тартаку парового в Смі... нику до стациї зелїзници в Устриках долїшн... дорогою спадистою через Липе турчаньского ...

гадками далеко поза Монаком, бо аж в Тетуанї.... Але не сам він там був, змусив іти туди з собою і свого товариша.

— Сіляс.... мав би верховодити надо мною?... — повтаряв він заєдно. Сіляс мав би хоч би лиш одним словом не допустити мене до моєї цїли?... Нїколи!... Коли нам завтра гра того не верне, що забрала, то я вже буду знати, як зробити, щоби він пішов за мною!... От так!... До Тетуану вже буде мусів іти зі мною, а там на марокканьскім побережу нїхто не буде вже питати ся, де подів ся Сіляс Торонталь....

Звістно, що Сарканій був того рода чоловік, котрий не побояв ся нїякого злочину, особливо же, коли до того надавали ся обставини, далека сторона, дикий стан людий та неможливість шукати за злочинцем і его прихопити.

Сарканій уложив вже собі плян, замкнув вікно і ляг спати та й зараз заснув, бо анї слїду не було, щоби его совість гризла.

Не так було з Сілясем Торонталем. Банкір мав страшну ніч. Що-ж лишило ся єму з цїлого его майна? Ледви двіста тисячів франків, котрих ще доси не програв, а й ті гроші ледви ще належали до него. То була ставка до послїдної гри. Того домагав ся его спільник, того хотїв і він сам. Єго ослаблений мозок, повен примховатих обчислень, не дозваляв єму розважати добре і холоднокровно. Він навіть не був в силї — бодай в сій хвили — зрозуміти ясно свого положеня, от так, як то міг зробити Сарканій. Він не видів того, що ролї заміняли ся, що він мав би тепер того в своїх руках, котрий доси держав его в своїх. Він видів лиш теперішність з грозячою єму руїною і думав лиш о слїдуючім дни, котрий або позволить єму знову гуляти, або зажене его в послїдну нужду.

Так минула ніч обом спільникам. Одному дозволила она переспати ся кілька годин, на другого наслала страшенну безсонність.

— Ну, Сілясе? — спитав Сарканій таким байдужним голосом, як той чоловік, для котрого мізерия сего сьвіта не має нїякої ваги — чи не приснило ся вам, котра лїпша, чорна чи червона?

— Я й на хвильку ока не зажмурив.... вірге.... анї на хвильку — відповів банкір.

— Тим гірше, Сілясе, тим гірше!.... Нинї треба мати холодну кров, а кілька годин спочинку було би вам таки дуже придало ся. От дивіть ся на мене. Я спав без перерви і маю тепер охоту розпочинати борбу з щастєм. Щасте, кажуть, називає ся фортуна, а фортуна то жінка, котра, як кожда, любить тих людий, що її не попускають.

— Коли-ж бо тота фортуна страшно нас зрадила!

— Ба!... То була лиш така примха!... Скоро она проминула, то щасте знов до нас наверне ся!

Сіляс Торонталь не сказав на то нїчого. Він ледви чи й чув, що говорив Сарканій, бо не зводив очий із свого записника, в котрім пописував собі тілько непотрібних комбінаций.

— Що ви там таке пишете? — спитав Сарканій. — Обчисленя? Штучки?... Хиба чортови они придали ся!... Ви, мій Сілясику, бачу, таки на правду нездужаєте!... На припадок нема нїякого обчисленя, а то хиба лиш якийсь припадок може й нинї станути нам на перешкодї.

— Добре! — сказав на то Сіляс і замкнув свій записник.

— Так то буває на сьвітї, Сілясе!... Я знаю лиш один спосіб, як би припадком мо... повести — сказав Сарканій глумливо. Але ... того треба було окремо учити ся.... а наше ... ховане виказує в сїм місци браки. Держім ... отже щастя.... Вчера було оно при банку; ... же бути, що нинї від него відверне ся.... коли так, то може нам гра знову все вернут... що нам забрала.

— Все?!

— А вжеж, що все, Сілясе! Лиш не т... ба тратити відваги. Противно, треба бути сь... лим і холоднокровним!

— А що буде вечером, коли вже буде... зруйновані?

— Ну, тогди виїдемо з Монака.

— Та куди поїдемо? — крикнув Сіл... Торонталь. Проклятий той день, коли я позн... комив ся з вами, Сарканїв, проклятий той ден... коли я зажадав від вас прислуги!... Не б... би я дійшов аж до того, до чого дійшов нинї!

— Мої любі, ви взяли ся трохи запізн... каяти ся — відповів на то той безвстидн... чоловічиско — та й легко то звалювати вин... на тих, котрими послугувало ся.

— Стережіть ся! — крикнув банкір.

— І ще би!... Менї стерегти ся! — з... муркотів Сарканій.

Ся погроза Торонталя укріпила Са... канього більше, як все инше, в постанові, щ... би зробити Торонталя нешкідливим. А відтак відозвав ся він на голос:

— Мій любий Сілясе, чого ми маємо од... другого сердити? На що то придасть ся? То лиш роздразнює нерви, а нинї нїяково ... бути нервозними!... Не тратьте віри і не журі... ся більше як я!... А коли-б нещасте хотїло всї чорти на нас змовили ся, то не забувайте, що мене жде ще девять мілїонів, та й ви ... станете з того свою пайку.

віта. Нараз віз перевернув ся, дошки привалили Жукотиньского і вбили на смерть. — Дня 1 с. м. Мария Здобилякова в Довгомостисках сушила коноплї, котрі не знати від чого заняли ся. Челядь сама задушила огонь, але притім 8-лїтна донечка Здобиляків так попарила ся, що до двох днів померла. — В Комарнику турчаньского повіта Ева Маркова лишила півторарічну дитину на ліжку з хлопцем старшим, а сама вийшла за орудкою. Коли за пів години вернула, застала дитину в огни на ліжку. На крик матери збігли ся сусїди і загасили огонь зараз, але попарена дитина небавом померла. Здає ся, старший хлопець сїрниками підложив огонь. — Тому тиждень в Бялїй завалила ся в новій камениці стеля на другім поверсї, мов на доказ, як теперішні майстри будують. Завалила ся стеля і разом з семома мулярами впала до пивниці. Румовище засипало мулярів. З них трьох видобули неживих, один помер зараз, скоро его добули, два суть тяжко ранені і лежать у шпитали, а один є легко ранений. Будівничий називає ся Емануіл Рост і буде тепер відповідати перед судом за смерть чотирьох осіб. — В Солокії коло Вербиції втопила ся 38-лїтна селянка, Мария Мисько, котра терпіла на падавицю. — Дня 9 жовтня в Твіржи в мостискім повітї Анна Чапраниха вийшла за орудкою з хати. Дома лишив ся еї тесть Іван Чапран з двоїма дітьми. Але-ж бо й Чапран мав якусь орудку і лишив дома дітий самих. Одна дитина, ще немова, лежала в колисцї, а друга дитина стала ею в колисцї годувати і притім задушила еї. Коли Чапраниха вернула, дитина вже не жила. — Перед кількома днями помер у Львові кс. Лянґ, римо-кат. сотрудник в Чесанові. Причиною его смерти була така нещастна пригода: Кс. Лянґ, їдучи на лови з набитою рушницею, порушив еї так неосторожно, що рушниця випалила і цїлий набій шроту вбив ся ему разом з ключем в рамя. По кількох днях рана вправдї загоїла ся, але по двох тиждиях кс. Лянґ знов занедужав і проявило ся закажене крови. Недужий удав ся до Львова, однако лїкарі вже не могли ему помогти і по кількох днях муки він закінчив жите.

— **Подяка.** Підписані вважають своїм обовязком прилюдно висказати щиру подяку п. Рудольфови Ґотфрідови, бувшому учителеви нашої школи, котрий жив у нас 9 лїт і своєю трудолюбивостию, своїм тактом, людяним поведенем і добрими радами зискав собі загальне поважане і любов у громадї. Тепер він перенїс ся до Болшівця і цїлій громадї за ним смутно. — Черниїв дня 16 жовтня 1894. Уряд громадский: Антін Робачевский, начальник громади. Радні: Федір Остапів, Фелїкс Йонак, Кость Романович. Місцева рада шкільна: начальник А. Робачевский, члени Ф. Остапів, Іван Крулїв і К. Романович.

Всячина.

— **Причинок до тужерскої події.** Що виказало слїдство в справі тужерскої ясновиди, Елї Салямонівної, доси не звістно; але за то верщецкий гіпнотизер, Найком, пустив в сьвіт новий факт, маючий послужити за доказ, що Еля була дійстно ясновидою. Гадав би хтось, що та покійна вже ясновида добачила крізь гіпнотичний сон щось незвичайного. Деж там; добачила знову згубу, згублений оловець ґр. Форґача в купі — гною. Найком розповідає про сей факт яко щось чудесного і каже: Ґр. Форґач пригадав був собі ще 8 цьвітня с. р., що він загубив десь оловець в срібній оправі і спитав его (Найкома), чи Еля его знайде. Найком зараз загіпнотизував Елю і казав їй шукати оловець. Еля розповіла тогди все, як було: що ґраф загубив оловець дня 3 марта; вечером поставив оловець на столичку, а на него поклав хустку від поса; на другий день взяв хустку разом з олівцем не знаючи о тім; пішов до стайнї, там виймив хустку, а оловець впав в солому і его винесли разом з соломою на гнїй. Еля показала, на котрім він місци в гною. Була то купа 30 метрів довга, 25 кроків широка, а 3 метри висока. Нїхто не думав, що в тій купі можна буде знайти оловець, але Еля показала то місце, де оловець і его дійстно знайшли там в глубині 30 центиметрів!

Хто хоче, може повірити, що то діяло ся чудесним способом, але учені і фахові знатоки гіпнотизму не хотять якось вірити в того рода чудеса. Проф. Альберт Айленкурґ відзиває ся про тужерску ясновиду так:

„З лїкарского становища (о засліпленім батьку, котрого так тяжко покарала доля, не потреба чей і слова тратити) була Елля Салямонівна просто лиш гістеричною, як богато инших, котрі всї мають то до себе, що хотять зробити себе інтересними і важними, щоби всї: родичі, своякі, лїкарі, приятелї, словом, всї люди, які лиш їм попадають на очи, подивляли їх і споглядали на них яко на якісь висші єства. Елли то й вповнї удало ся, лиш що она заплатила за то житем; она стала ся наслїдком дивної запутанини обставин жертвою своєї власної дурноти і шукання сензаций“.

Але ще острійше висказує ся проф. Айленбурґ о „специялїстах гіпнотизму“, бо каже: Поминувши все инше, єсть небезпечність в тім, що такі специялїсти гіпнотизму можуть дуже легко забути на то, що треба робити діяґнозу і мислити, як чоловік науки, бо де на один спосіб можна лїчити від всїх недуг, то на що тут діяґнози, на що мучити ся якимись висшими науками? Дешевше, вигіднїйше єсть, а иноді приносить то й більше слави та зиску вмовити в якогось недужого, що він не має сих або тих ознак недуги і розбудити в нїм то переконанє, що він вже вилїчений. Справедливо каже Пітр, славний ученик Шаркота в своїй двотомовій книзї о гістериї: „Уживайте суґґестиї, але не надуживайте еї; оставайтесь лїкарями, щоби з вас не поробились гіпнотизери. І я такої гадки. Але що наша високоповажана публика в так многих річах відвикла від самостійного мисленя, то она не витягне із сего для себе практичної науки, що лежить як на долони. Але що наша публика не конче любить приймати поученє, бодай не на довго, то й кровава тужерска наука піде у неї на вітер. А всеж таки наш вердикт мусить бути такий: Елля Саламонівна стала ся жертвою — і певно не першою анї не послїдною — не „гіпнози“, але тої модної мішанини розголосу і подразнюючого нерви вирафінованя, туманеня і містики, обманьства і самообманьства, зухвалости і превеликого одушевленя сполучених нероздїльно з гіпнотичними представленями.

Професор Форель одержавши повисшу звістку про оловець в гною, відповів: Я стою при тім, що не-лїкарям не повинно бути дозволено гіпнотизувати, або хиба лиш під проводом лїкаря. О тім нема сумнїву, що стан недужої міг від суґґестиї поправити ся, але й то річ певна, що она померла підчас гіпнози в хвили, коли їй піддано образ недужих легких. Я уважаю то за річ певну, що коли тяжко недужим піддати в гіпнозї якийсь страшний образ фантазиї, то він може на мозок недужого так віддїлати, що убє того чоловіка. При сїй нагоді звертає проф. Форель увагу, що він свого часу (що й ми повторили за другими ґазетами) не сказав, будь-то би случаї смерти в гіпнозї були вже звістнї, та що Бернгайм в Нансї про них згадує; він сказав лиш, що й Бернгайм уважає за річ можливу, щоби від суґґестиї настала смерть та що й він (Форель) з ним годить ся.

Телеґрами.

Відень 18 жовтня. На запрошенє президента мінїстрів відбула ся вчера по полудни кількагодинна нарада членів правительства з предсїдателями клюбів коаліцийних в справі реформи виборчої. Сими днями мають відбувати ся дальші наради в сїй справі.

Будапешт 18 жовтня. Пазмандий інтерпелював вчера в Палатї послів правительство в справі конфлїкту з Франциєю ізза оплати митової від вина і припоручав правительству поробити деякі уступки а за то старати ся виробити для угорского мяса деякі пільги.

Почдам 18 жовтня. Вчера вечером приїхав тут сербский король. На двірци дожидали его цїсар нїмецкий і князї. Привитанє було дуже сердечне. Підчас обіду двірского підніс король Александер тоаст в честь цїсаря і сказав при тім, що бажає, щоби дружні відносини межи Сербією а Нїмеччиною скріпляли ся завсїгди чим раз більше.

За редакцию відповідає **Адам Креховецкий.**

— Таки так! — відповів Сіляс Торонталь — я мушу відограти ся! — Жилка картярска, котра була на хвильку притихла, відозвала ся в нїм знову. — То правда, що банк мав вчера за велике щасте, як щоби нинї вечером...

— Нинї вечером станемо богачами, страшно великими богачами — сказав на то Саркаиій — і будете видїти, що не стратимо того, що виграємо. Що буде, то буде, а виїдемо з Монте Карльо... Виберемо ся в дорогу...

— Та куди?

— До Тетуану, де нас жде ще послїдна гра. Але то буде й найкрасша!

Послїдна ставка.

Сальони заведеня для чужих — звані звичайно касином[1]) — стояли вже від одинайцятої години отвором. Хоч число ґрачів було ще мале, а вже деякі рулетові столи розпочали були свою роботу.

Уровень тих столів уреґульовано вже перед тим, бо они мусять на кождім місци бути однаково високі. Наймешу нерівність, котра би зміняла оборот кульки, вкиненої до крутячого ся цилїндра, зараз би хтось добачив і полєвяв то на шкоду банку.

На кождім із шести столів рулетових було по шїсдесять тисячів франків золотом, сріблом і банкнотами; на обох столах до гри в „трант е каран“ лежало сто пятьдесять тисячів. То єсть звичайна ставка в пору, коли розпочинає ся головна гра, а рідко буває, що адмінїстрация[2]) мусить відновляти сей основний фонд. Коло кождого рулетового стола засїло вже було по вісїм крупієрів з кочержечками в руцї, на місцях, лиш для них призначених. Коло них сидїли ґрачі, або ті, що приглядали ся грі. По салях проходжували ся інспектори, котрі уважали, як на крупієрів, так і на тих, що ставляли гроші, підчас коли послугачі на приказ публики або адмінїстрациї бігали то сюди, то туди по сальонах. А єсть тих послугачів до гри не менше, лиш сто пятьдесять.

Около пів до першої над'їхала поїздом з Ніцци спора громада ґрачів. Сегодня було їх може більше, як звичайно. В годину пізнїйше наповнили ся салї. Всї розмавляли, але тихцем о незвичайній пригоді, що червона карта сїмнайцять разів вигравала раз по раз.

Загально взявши нема нїчого сумнїйшого, як ті величезні салї мимо всеї пишноти своїх золочених окрас і фантастичної орнаментациї та множества пауків, з котрих добувають ся цїлі струї ґазового сьвітла, незгадуючи вже про ті лямпи з зеленими ослонами, що окремо ще осьвітлюють столи до граня. Що тут чути мимо напливу гостий, то не шепіт голосів, але дзвенькіт золотої та срібної монети і шум банкнотів, безустанне: „Червона виграє“ або „сїмнайцять, чорна, нерівна і манк“ — все то вислови, виголошувані рівнодушно проводирями гри — все то робить дуже сумне враженє!

(Дальше буде).

---

[1]) Єсть то величавий будинок, положений над самим морем серед прекрасних огородів.

[2]) Дім гри належить до князя в Монако, але він пускає его в аренду і має з того величезний дохід.

З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера.